

УДК 65.012.8

Л. Малюта, канд. економ. наук, доцент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

L. Malyuta

FORMATION OF MONITORING ECONOMIC SECURITY ENTERPRISE

В сучасних умовах господарювання особливо актуалізуються проблеми створення дієвих механізмів щодо підвищення економічної безпеки окремих підприємств та забезпечення національної безпеки загалом. В цьому контексті актуальним питанням для дослідження є формування системи моніторингу економічної безпеки в умовах нестабільної економіки.

Саме динамічні зміни у зовнішньому середовищі і вимагають від сучасних підприємств адекватної реакції, яка дозволить враховувати ці зміни як в оперативній діяльності, так і при розробці стратегічних напрямів розвитку. Вчасне і повне володіння достовірною інформацією допомагає керівникам підприємств різного масштабу у вирішенні завдань, що стоять перед сучасним підприємством: посилення конкурентної боротьби; випуск продукції, з врахуванням потреб споживачів; необхідність оперативного ухвалення рішень у складній економічній ситуації; необхідність швидкої адаптації до динамічного зовнішнього середовища; знаходження та утримання власної ніші ринку; зміцнення і розширення зв'язків між постачальниками, виробниками і покупцями тощо. Ці завдання, більшість яких є важко формалізованими, потребують додаткового дослідження. Тому, для вирішення питань інформаційного забезпечення прийняття обґрунтованих рішень стосовно економічної безпеки, сучасним підприємствам потрібний постійний моніторинг змін, що відбуваються як у середині, так і у навколишньому оточенні.

Поняття «моніторинг» не має однозначного тлумачення, оскільки вивчається і використовується в рамках різних сфер науково-практичної діяльності. Проблема визначення даного поняття пов'язана, на нашу думку, із приналежністю цього терміну як до сфери науки, так і до сфери практики. Воно може розглядатися і як спосіб дослідження реальності, і як спосіб забезпечення сфери управління різними видами діяльності за допомогою надання своєчасної і якісної інформації посадовцям для ухвалення ними ефективних рішень. Проведення моніторингу обумовлює необхідність отримання інформації, репрезентативної щодо різних об'єктів, наприклад, підприємства в цілому і окремих його підрозділів.

Формування системи моніторингу повинно включати, на наш погляд, контроль, систематичне спостереження, стеження за зміною, механізм постійного спостереження за контрольованими показниками об'єкту, що вивчається, і їх зміною з оцінкою розмірів і причин відхилень, а також управління ними шляхом своєчасного інформування про можливість настання несприятливих, критичних або неприпустимих змін.

Формування ефективної системи моніторингу економічної безпеки підприємства є результатом взаємодії усіх зацікавлених служб підприємства і діє за принципом безперервності. Основна сфера практичного її застосування – це управління, а точніше інформаційне обслуговування управління в різних областях діяльності і в першу чергу в управлінні економічною безпекою підприємства. А тому застосування моніторингу може допомогти підприємству:

- забезпечити керівництво своєчасною і достовірною інформацією про

економічний стан;

- діагностувати і попередити небезпечні ситуації для їх швидкого і ефективного попередження, локалізації і ліквідації;
- формуванню ключових показників ефективності управління;
- забезпеченню безперервної і взаємовигідної взаємодії всіх підрозділів підприємства між собою.

Головні цілі моніторингу економічної безпеки підприємства можна визначити як:

- оцінка стану і динаміки його розвитку;
- виявлення деструктивних тенденцій процесів розвитку фінансового кадрового, технологічного, ринкового, силового, міжнародного та інших потенціалів підприємства;
- визначення джерел, причин, характеру, інтенсивності дії деструктивних факторів, які загрожують промислому підприємству;
- системне забезпечення вивчення ситуації, які склались, тенденцій її розвитку, розробка цільових заходів для запобігання та ліквідації загроз та небезпек.

Система моніторингу підприємств в загальному вигляді представляє широкий комплекс заходів організаційного, методологічного і управлінського характеру. Тобто, організація моніторингу пов'язана з визначенням і вибором оптимального поєднання різноманітних форм, видів моніторингу, з урахуванням особливостей кожної конкретної ситуації дослідження. Таким чином, в основі створення ефективної системи моніторингу підприємств знаходяться наступні положення:

1. Система моніторингу не тільки є фіксаторами певних параметрів підприємств, наперед заданих користувачем, але і може самостійно поповнювати свою параметричну базу залежно від специфіки діяльності конкретного підприємства.

2. Система моніторингу є основою для створення комплексних систем управління поточною і стратегічною діяльністю промислових підприємств.

3. Система моніторингу промислового підприємства є фактично інтелектуальним інструментарієм, що допомагає менеджерам різних рівнів ухвалювати рішення, що впливають на економічний стан промислового підприємства.

Основними суб'єктами системи моніторингу економічної безпеки підприємства, а значить і джерелами формування інформаційного банку даних є: саме підприємство, його управління, виробничі і допоміжні підрозділи, найближче оточення підприємства (конкуренти, споживачі, постачальники, підрядні та субпідрядні організації тощо) та макрооточення (динаміка галузевого і регіонального розвитку, зміна законодавства, загальний стан економічних процесів у державі тощо). Участь всіх підрозділів у процесі моніторингу є обов'язковою, а керівництво підприємства забезпечує конфіденційність і достовірність інформації, що подаються ними.

Ефективність функціонування системи моніторингу економічної безпеки підприємства значною мірою залежить від засобів аналітичного дослідження, що використовуються. Вся множина небезпечно-ризикових ситуацій, у яких може перебувати об'єкт, характеризується тим, що способи отримання кількісної та якісної їх характеристик базується на певній множині методів обробки вихідної інформації.

Кінцевою метою створення системи моніторингу економічної безпеки є побудова множини безпечних станів, їх економічна оцінка, визначення кінцевого стану, а також синтез управління, який повинен перевести систему в цей стан.

Таким чином, функціональне призначення системи моніторингу економічної безпеки підприємства полягає у тому, що вона надає суб'єкту управління інформацію не тільки для вибору тієї або іншої альтернативи із вже наявного набору, а дозволяє розробляти нові управлінські альтернативи, тобто формувати набір, а потім за виникнення певної ситуації обирати одну із них.